Məqsədin pedaqoji aspekti onun tərbiyedici xarakterindən asılıdır. A.S.Makarenko məqsədi müəllimin ən professional, əsas keyfiyyəti adlandırır: “Mən həmişə öz qarşımda məqsədi, cəhd etdiyim, can atdığım nümunəni, idealı görməliyəm”. [3, səh.25]

Ədəbiyyat

1. Kərimov Y.Ş. Ana dilinin tədrisi metodikası. Bakı: “Nasir”, 2003.
2. Kərimov Y.Ş. Ana dilinin tədrisi metodikasının nəzəri problemləri. Bakı: “Nasir”, 2005.
3. Kərimov Y.Ş. Təlim metodları. Bakı: R.S. “Poliqraf MMC”, 2009.
4. Mehrabov A., Abbasov Ə., Həsənov R. Pedaqoji texnologiyalar (R.Qəndilovun redaktəsi ilə). Bakı: “Mütərcim”, 2006.
5. Rəhimov A.N. Ana dilinin tədrisi metodikası. Bakı: “Nurlan”, 2003.
6. Басова Н. Б. Педагогика и практическая психология. Ростов н/Д: «Феникс», 2000.

ВЗГЛЯД НА КОНЦЕПЦИЮ НОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ

резюме

В статье рассказывается о новых технологиях обучения. Отмечается, что интерактивный метод обучения основывается на новые исследования современных знаний. Поэтому активный метод планируется на основе соответсвующего графика. Основой берется ход урока, которая подразделяет мотивацию, проведение исследования, вывод итогов и т.д.

A LOOK AT THE CONCEPT OF NEW TEACHING TECHNOLOGIES

summary

The article tells about new learning technologies. It is noted that the interactive method of education is based on new studies of modern knowledge. Therefore, the active method is planned on the basis of the corresponding schedule. The basis of the course of the lesson is taken, which divides motivation, conducting research, the withdrawal of results, etc.

TƏLİMİN KEYFİYYƏTİNİN YÜKSƏLDİLMƏSİNDƏ YENİ PEDAQOJİ TEXNOLOGİYALARDAN İSTİFADƏ

İsmət Məmmədova,
ARTİ-nin böyük elmi işçisi,
E-mail: ismet.memmedova@mail.ru;
Günay Həsənova,
Sumqayıt şəhər 4 nömrəli məktəbin müəllimi

Açar sözlər: yeni pedaqoji texnologiyalar, təfəkkür prosesi, müqayisə, təhlil;

Ключевые слова: новые педагогические технологии, процесс мышления, анализ, сравнение;

Key words: new teaching technologies, thinking process, analyze, comparison.

Dunyada gedən qloballaşma həyatın bir cox sahələrinə öz təsirini gostərir.Təhsildə aparılan islahatlar da məhz həmin zərurətlərdən yaranmışdır. “Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası”nda təhsilin keyfiyyətinin yuksəldilməsi, yeni təlim metodlarından səmərəli istifadə edilməsi başlıca vəzifə kimi qarşıya qoyulmuşdur.

Təhsildə yeni yanaşmaların tətbiqi dünya təhsil sistemində təhsilin əsas strateji istiqamətlərindən biri kimi qiymətləndirilir. Son illərdə respublikamızda, bütün sahələrdə olduğu kimi, təhsil sahəsində də böyük islahat proqramı həyata keçirilir. Cəmiyyətdə baş verən köklü dəyişikliklər getdikcə milli təhsil sistemində də öz əksini tapır.

Yeni pedaqoji texnologiyalardan istifadə təhsilin keyfiyyətinin artırılmasının əlverişli yollarından biri hesab edilir. Yeni pedaqoji texnologiyalar təlim prosesində interaktiv metodların tətbiqi ilə reallaşır. Bu texnologiyalar məhz müasir dövrün təhsil sahəsində xüsusi əhəmiyyət kəsb

edən təlim metodikasıdır.Yeni pedaqoji texnologiyaların xarakterik xüsusiyyətləri aşağıdakılardır:

• Şagirdlər müəllimin rəhbərliyi ilə təlim problemini araşdırır, həll edirlər, o isə istiqamət verir və müvafiq şərait yaradır.

• Təlim prosesi və texnologiyalardan istifadə dəqiq layihələşdirilir.

• Şəxsiyyətyönümlülük və inkişafetdiricilik prinsipləri həyata keçirilir.

• Şagirdlərin müstəqil fəaliyyət göstərmələri üçün tədris materialı optimal şəkildə seçilir və tərtib olunur.

• Şagirdlərin təlim fəaliyyəti istiqamətləndirilir – fəaliyyətin əsas prinsipləri, metodları, nəzarət və nəticələrin qiymətləndirilməsi məsələləri izah edilir.

Yeni pedaqoji texnologiyalar, ümumilikdə təlimin yeni konsepsiyası dörd əsas prinsip əsasında fəaliyyət göstərir:

• şagirdyönümlülük;

• müstəqil və birgə təlim fəaliyyəti imkanlarının yaradılması;

• təlimin inteqrativliyi;

• təlimin məzmun və nəticələrinin təlimalanların məktəbdən sonrakı həyat fəaliyyəti və cəmiyyətlə əlaqəli olması.

Təlimin müvəffəqiyyətlə həyata keçirilməsi yollarından biri "Azərbaycan Respublikasının təhsil sahəsində İslahat Proqramı"nda göstərildiyi kimi, yeni pedaqoji texnologiyalardan istifadədir. Prof. Y.Kərimov bu gün bütün nəşrlərdə texnologiyanın yeni anlamının olduğunu qeyd edərək yazır: "...onlara uyğun olaraq, belə bir qənaətə gəlmək mümkündür ki, pedaqoji texnologiya sadəcə olaraq təlimdə texniki vasitələrdən və kompüterdən istifadə demək deyil. O, prinsipləri aşkara çıxarmaq, təhsilləndirmənin effektivliyini yüksəldən faktorları təhlil etmək yolu ilə təhsil prosesinin optimallaşdırılmasının priyomlarını işləyib hazırlamaq məqsədinə xidmət edir. Onun mahiyyəti tədris prosesinin tam idarə olunmasıdır".(4)

Pedaqoji texnologiyalar yalnız təhsilin elementi kimi deyil, həm də onun məqsədi, məzmunu, prosesi və nəticəsi kimi xidmət göstərir.

Yeni təlim texnologiyaları əsasında həyata kecirilən təlim prosesinin ozunəməxsus prinsipləri vardır. Bu prinsipləri iki cür qruplaşdırmaq olar:

a) şagirdi rəqabətəqabil, sosial, hərtərəfli inkişaf etdirməyə xidmət göstərən təlim-tərbiyə prinsipləri;

b) interaktiv təlim zamanı rəhbər ideyalar kimi qəbul edilən prinsiplər.

Şagirdi rəqabətəqabil, sosial, hərtərəfli inkişaf etdirməyə xidmət göstərən təlim-tərbiyə prinsipləri "Azərbaycan Respublikasında təhsil İslahatı Proqramı"nda öz əksini tapmışdır. Bunlar aşağıdakılardır:

1. ***Demokratikləşdirmə*** – təhsil prosesinin demokratikləşdirilməsində maraqlı olan bütün tərəfləri təhsil prosesində fəal iştiraka cəlb etmək deməkdir.

2. ***Humanistləşdirmə*** – təhsilin humanistləşdirilməsi, o cumlədən, yaradıcı, inkişaf qabiliyyətli şəxsiyyətin formalaşdırılması şagirdə munasibətin dəyişilməsini nəzərdə tutur.

3. ***Diferensiallaşdırma*** – təlim prosesi şagirdlərin imkanlarının nəzərə alınması prinsipi ilə qurulur.

4. ***Fərdiləşdirmə*** – təhsildə şagirdlərin fərdi maraq və tələbatlarının nəzərə alınması deməkdir.

5. ***İnteqrasiya*** – fənlərin oyrənilməsi zamanı fənlərarası əlaqələrin aşkar edilməsi əsasında qlobal təfəkkürün formalaşdırılmasının vacibliyini nəzərdə tutur.

6. ***Humanitarlaşdırma*** – təhsildə şəxsiyyətin yaradıcı inkişaf prosesinin şərti kimi cıxış edir və onun məzmununun formalaşmasına yeni yanaşmaları nəzərdə tutur.

Yeni pedaqoji texnologiyaların tətbiqi prosesində müəllim şəxsiyyəti, onun rolu haqqında prof. A.Mehrabov yazırdı: "...Təkcə texnologiya, yaxud onların cəmi, pedaqoji praktika kifayət

etmir. Bunun üçün ümidverici, inkişafetdirici texnologiyaların fədakar, aparıcı müəllim şəxsiyyəti ilə birləşməsi lazımdır. Ona görə də yeni texnologiyalardan danışarkən qeyd edilməlidir ki, onlardan tətbiqi yaradıcılıq tələb etməklə, texnologiyaların prinsip və təlimatlarına, digər tərəfdən müəllimin istiqamət götürdüyü mədəni situasiyaya söykənməli, həm də bu zaman tətbiqetmə müəllimin və şagirdlərin şəxsiyyətinə istiqamətləndirilməlidir".(2)

Təhsil sistemində yeni təlim texnologiyalarının tətbiqi təlim prosesinin səmərəliliyini, keyfiyyətini yuksəldən əsas amil olduğundan, belə nəticəyə gəlmək olar:

- Tədris nəticəyönümlü proses olduğundan, məqsədi əvvəlcədən muəyyənləşdiril-miş və şagirdə istiqamətləndirilmiş təlim həyata kecirilməlidir.
- Tədris və təlim texnologiyaları bir-biri ilə sıx bağlı olduğundan daim qarşılıqlı əlaqədə götürülməlidir.
- Tədris prosesi hər birinin öz rolu və statusu olan bir neçə fərdin əməkdaşlığından irəli gələn sosial bir proses olub, daimi inkişaf rejimində fəaliyyət göstərməlidir.
- Tədris prosesi qarşılıqlı əlaqələrin xarakterindən, mühitin xüsusiyyətlərindən, təhsil müəssisələrinin əhatəsindən asılı olub, onların daxili quruluşundan irəli gələn verbal və sensor davranışların məcmusunu özündə birləşdirməlidir .

Müəllimlər yeni texnologiyalardan istifadə etməklə dərsləri daha maraqlı edən, şagirdləri, sağlam mühakimələr irəli sürməyə, real həyata tətbiq edəcəkləri məzmunu başa düşməyə yardım göstərən mühüm vasitələrə çevirə bilərlər. Deməli, yeni təlim metodları təhsilin məzmununu daha yaxşı mənimsəmək və şagirdlərin müstəqil cavab vermələri məqsədilə tələb olunan təfəkkür prosesini inkişaf etdirmək üçün çox faydalıdır.

Yeni pedaqoji texnologiyaların hər hansı variantının uğurlu alınması üçün müəllimlərdən təlim şəraitini, şagirdlərin hazırlıq səviyyələrini və psixoloji xüsusiyyətlərini nəzərə almaqla işə yaradıcı yanaşmaq tələb olunur. Yaradıcı yanaşma və pedaqoji ustalıq müvəffəqiyyətin rəhnidir. Təhsilin yeni pedaqoji texnologiyalar əsasında qurulmasında, təşkilatçılıq, istiqamətvericilik vəzifəsini öz üzərinə götürən müəllim şagirdlərdə əsl fəallıq yaratmış olur.

Fəal və müstəqil yaradıcılıq qabiliyyətinə malik olan, daim özünütəhsilə və özünütəkmilləşdirməyə maraq göstərən şagirdlərin hazırlığı problemi məktəbin qarşısında qoyulan mühüm məsələlərdən biridir. Muəllimin bələdciliyi ilə dərsdə problemi şagirdlərin özləri tərəfindən həll olunması təlimin əsas ideyasıdır. Müəllim (bələdçi, fasilitator) tədqiqatların aparılması istiqamətində şagirdlərə şərait yaradır, istiqamət verir, təlim prosesini əvvəlcədən layihələndirir.

Muəllim tədris prosesini elə təşkil etməlidir ki, şagird mustəqil fəaliyyət vərdişlərinə yiyələnsin, öz bilik və bacarıqlarını obyektiv qiymətləndirməyi öyrənsin, qarşısına qoyulan problemin həllini tapsın. Muəllim materialı dərindən bilməli, hər bir dərsə yaradıcı yanaşmalı, mütəmadi olaraq yeni texnoloji metodlar axtarmalı, şagirdin psixologiyasını oyrənməlidir.

Müasir təlim texnologiyalarının təhsil prosesinə daxil edilməsi şagirdlərin qeyri-fəallığının aradan qaldırılmasına, lazım olan təfəkkür xüsusiyyətlərinin formalaşdırılmasına, təlimin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə şərait yaradaraq, respublikamızda təhsil sahəsində islahat proqramında göstərilən demokratikləşdirmə, humanisləşdirmə, diferensiallaşdırma, fərdiləşdirmə, inteqrasiya və humanitarlaşdırma prinsiplərini həyata keçirməyə imkan verir.

Dərsdə müasir təlim texnologiyalarını tətbiq etməklə, ənənəvi təlim sistemini dəyişərək ona tədqiqat xarakteri vermək, biliklərin mənimsənilməsi prosesində şagirdi əsas sima etmək və onu təlimin subyektinə çevirmək mümkündür. Belə ki, bu prosesdə müəllim biliklər aləminin *bələdçisi,* şagird isə *kəşfiyyatçı* rolunu oynayır. Geniş imkanlara malik yeni təlim texnologiyalarından olan blok dərsləri, əqli hücum, qrup məşğələləri, başqa metodlardan istifadə etdikdə müsbət nəticələrə yiyələnmiş oluruq.

Yeni təlim texnologiyaları şagirdlərdə sərbəst düşünmək və işləmək bacarıqlarını artırır, müqayisə etmək, nəticə çıxarmaq qabiliyyətlərini inkişaf etdirir.

Yeni təlim texnologiyaları şagirdlərə aşağıdakı keyfiyyətləri aşılamalıdır:

• müstəqil düşünmək, sərbəst fikir söyləmək;

• öz təcrübəsini və biliyini təhlil etmək qabiliyyəti;
• özünü qiymətləndirmək;
• əməkdaşlıq etmək;
• başqalarını dinləmək;
• öz fikirlərini arqumentlərlə izah və sübut etmək;
• birgə həll yollarını müəyyənləşdirmək və qərar çıxarmaq.

Yeni təlim texnologiyaları bunlardır: dialoq, treninq, yarımqruplar üzrə iş, didaktik oyunlar, rollu oyunlar, işgüzar səs-küy, cütlər və qruplar, söz assosiasiyaları, fikir sıçrayışı, əqli hücum.

Yeni texnologiyalar bir sıra xüsusiyyətləri ilə ənənəvi təlim metodlarından fərqlənir: şagirdlərin tədqiqat fəaliyyətinə cəlb edilmələri, müəllim tərəfindən problem-situasiyanın yaradılması, şagirdlər tərəfindən biliklərin müstəqil əldə olunması və s.

Yeni texnologiyaların tətbiqi ilə həyata keçirilən dərs müşahidəsi aşağıdakıları deməyə əsas verir:

- Müasir təlim texnologiyaları motivasiya probleminin həllini asanlaşdırır.
- Şagirdlərin təlim fəallığı təmin edilir.
- Biliklərin qarşılıqlı ünsiyyət, əməkdaşlıq şəraitində əldə edilməsinə imkan yaranır.
- Təlim zamanı şagirdlərin yaddaşını yeni elmi biliklərlə zənginləşdirilir, onların düşünmə qabiliyyətləri müstəqil şəkildə, müntəzəm inkişaf etdirilir.
- Konstruktiv öyrənmə şagirdlərin tədqiqatçılıq qabiliyyətlərinin inkişafını təmin edir.

Apardığımız müşahidələr belə bir qənaətə gəlməyə əsas verir ki, hər bir şagirdin və bütövlükdə konkret sinfin ümumi, fərdi-psixoloji xüsusiyyətlərinin və mənimsəmə imkanlarının nəzərə alınması zəminində keçilmiş materialların qavranılması və onların ideya məzmununun dərk olunması işini uğurla həyata keçirmək mümkündür.

Yeni təlim texnologiyaları dərsə qədərki hazırlıq prosesində müəllimin, dərsdə isə şagirdlərin fəallığını tələb edir.

Müəllimlər şagirdləri gələcəyə hazırlamaqla bərabər, onların həyatının maraqlı qurulmasına çalışmalıdırlar.

Yeni təlim texnologiyalarının tətbiqi zamanı təlimin təhsilləndirici, inkişafetdirici, tərbiyələndirici funksiyaları özünü daha qabarıq şəkildə büruzə verir.

Yeni təhsil sisteminin əsas məqsədi təhsilalanın şəxsiyyət kimi formalaşmasına, onun təlim-tərbiyə prosesinin əsas subyektinə çevrilməsinə zəmin yaratmaqdır. Bunun üçün ümumtəhsil məktəblərində yeni təlim texnologiyalarını tətbiq etməklə təlimin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə nail olmaq lazımdır.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası, Bakı, 2013.
2. Аббасов З. Педагогические технологии и инновации в учебной деятельности школьников. Москва: “Школьные технологии”, №5,2002.
3. MehrabovA., Abbasov Z., Zeynalov Z., HəsənovR. Pedaqoji texnologiyalar. Bakı: “Mütərcim”, 2006.
4. Mehdizadə M. Ümumtəhsil məktəblərində təlim-tərbiyə prosesinin təkmilləşdirilməsi yolları. Bakı: “Maarif”,1982.
5. Kərimov Y. Təlim metodları. Bakı: “Poliqraf”, 2009.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НОВЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПОВЫШЕНИИ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ

резюме

В статье раскрывается сущность, характерные признаки и принципы использования новых педагогических технологий. Новые педагогические технологии констатируются как основной фактор повышения качества обучения. Отмечается, что при систематическом, научном и последовательном использовании педагогических и новых технологий обучения у учащихся формируются такие качества как анализирование, сравнение и творческие способности.

USE OF NEW PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN IMPROVING EDUCATION QUALITY

summary

The article reveals the essence, characteristic features and principles of the use of new educational technologies. New pedagogical technologies are stated as a major factor in improving the quality of education. It is noted that with the systematic, scientific and consistent use of pedagogical and new learning technologies, students form such qualities as analysis, comparison and creative abilities.

NƏSİMİNİN EDAMI HAQQINDA…

"İmadəddin Nəsiminin qətli hekayəsi" iqtibasla **"İlam ən-nubəla bitarix Hələb əş-Şəhra"**da geniş əks olunub (Məhəmməd Raqib ibn Mahmud ibn Haşim ət-Təbbaq əl-Hələbi). Akademik **Ziya Bünyadovun** bu əsər barədə ilk dəfə "Elm və Həyat" jurnalında dərc etdiyi (sonradan bir çox KİV-lərdə dərc olunub) məqalə sayəsində Nəsiminin qətlinin bütün təfərrüatları aydınlaşıb: **"Nəsiminin qətli əmir Yaşbək ibn Abdullah Yusifinin vaxtında olub. Ona qarşı ittiham Hələbin Ədalət Sarayında şeyximiz ibn Xətibin və Şəmsəddin ibn Əminnəddövlənin hüzurunda irəli sürülüb. Həmin an şeyxin naibi İzzəddin, malikilərin qazılar qazısı Fəthəddin və hənbəlilərin qazılar qazısı Şihabəddin də orada olublar.**

…İttiham ilə onun əleyhinə hənəfilərin qazılar qazısı İbn əş-Şənqasi çıxış edib. Bu hadisə qazıların, Hələb üləmasının hüzurunda baş verib və naib Yaşbək ona (*Nəsimiyə* – Z.B.) deyir: "Söylədikləini sübuta yetirməlisən, yoxsa səni öldürəcəyəm!"

Bu sözləri eşitcək İbn əş-Şənqasi ittihamdan imtina edir. Nəsimi isə ittihamları inkar edir və iki dəfə kəlimeyi-şəhadətdən savayı başqa bir söz demir. Bu anda hənbəlilərin şeyxi Şihabəddin malikilərin qazısı Fəthəddindən yuxarı başa keçib və fitva verib ki, Nəsimi zındıqdır, tövbəsi qəbul olunmadan öldürülməlidir.

O, (*Şihabəddin* – Z.B.) Fəthəddindən yuxarı başa keçib oturarkən, Fəthəddin kənara çəkilir və Şihabəddin ona deyir: "Nə üçün onun qətlinə fitva verilməsin?" Fəthəddin deyir ki, olmaya öz əlinlə ona ölüm hökmü yazmaq istəyirsən?" Şihabəddin: "Bəli!" – deyə cavab verir. Sonra o, fitva sənədini yazır, öz yazısını şeyximiz ibn Xatibə, qalan qazı və üləmaya təqdim edir. Onlar fitvaya razılıq vermirlər və Fəthəddin ona deyir: "Qazı və üləma səninlə razı olmadıqları halda, ona necə ölüm hökmü kəsə bilərəm?"

Əmir Yaşbək isə söyləyir: "Mən onu öldürə bilmərəm, çünki sultan Müəyyəd göstəriş verib ki, onu məsələdən xəbərdar edim. Sultanın Nəsimi barəsində nə kimi sərəncam verəcəyini gözləməliyəm".

Məclis bununla dağılır və Nəsimi Ədalət Sarayında dustaq qalır. Onun işi ilə sultan əl-Müəyyədi tanış etdilər. Bundan sonra Yaşbəkə göstəriş gəlir ki, dustaq zindana köçürülsün. Nəsimini aparıb, qala həbsxanasına salırlar. Sonra isə Sultan Müəyyədin sərəncamı gəlir ki, Nəsimi öldürülsün, dərisi soyulsun, yeddi gün Hələbdə carmıxa çəkilib bəyan edilsin, sonra da cəsədi doğransın, bir qismi Əlibəy Zülqədərə və onun qardaşı Nəsrəddinə göndərilsin…"

Əziz RZAZADƏ,
Strateq.az